

Inhoud

Inleiding pagina 9

1.	Antonius	pagina 10
2.	Augustinus	pagina 19
3.	Langs de zijderoute	pagina 27
4.	Franciscus van Assisi	pagina 34
5.	Middeleeuwse mystiek	pagina 42
6.	Thomas a Kempis	pagina 49
7.	Maarten Luther	pagina 56
8.	Johannes Calvijn	pagina 67
9.	De puriteinen	pagina 75
10.	George Müller	pagina 86
11.	Evan Roberts	pagina 96
12.	William Seymour	pagina 107
13.	Watchman Nee	pagina 116
14.	Dietrich Bonhoeffer	pagina 125
15.	Moeder Teresa	pagina 132

Inleiding

Waarom minibiografieën lezen van mensen uit het verleden?

En waarom uitspraken en teksten van zulke mensen lezen?

En kan je het eigenlijk wel met al die mensen eens zijn?

In korte hoofdstukken beschrijft dit boek een aantal opmerkelijke personen en perioden uit de kleurrijke geschiedenis van de kerk. Eigenlijk gaat het over heel gewone mensen, allemaal met hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Maar opmerkelijk aan deze mensen is dat zij - in hun eigen omstandigheden - hoe dan ook Jezus wilden volgen. Daardoor konden ze een geweldige inspiratiebron worden voor mensen van alle tijden.

Een opvallende ontwikkeling in onze tijd is dat gelovigen leren om niet stil te blijven staan bij de menselijke verschillen tussen de kerken, maar elkaar vooral in Christus te herkennen. In dat opzicht hebben deze verschillende voorgangers ons nu nog heel wat te zeggen.

De beschrijvingen zijn aangevuld met een aantal eigen teksten van de mensen die worden beschreven. Zo wordt de kennismaking een stuk persoonlijker. Ik ben zelf erg onder de indruk geraakt van de diepte en de rijkdom van de oorspronkelijke teksten, die het verstrijken van de tijd moeiteloos hebben doorstaan. Ze bieden ons nog steeds stof tot nadenken, en nodigen uit tot verdere kennismaking. Zo kan ik mij bijvoorbeeld voorstellen dat deze teksten heel geschikt zijn voor behandeling in kringgesprekken.

Ik wens u in deze bloemlezing een aangename kennismaking met de rijkdommen van tweeduizend jaar kerk-zijn.

Arie-Jan Mulder

Zomer 2008

1. Antonius

Je bent jong, net twintig jaar, je woont in Egypte, een mooi land met een heerlijk klimaat, je bent rijk, en de wereld ligt voor je open. Maar je ouders overlijden allebei, je moet voor je jongere zus zorgen, en je weet eigenlijk niet wat je verder met je leven wilt. Dan loop je op een keer een kerk binnen en je hoort voorlezen ‘... ga naar huis, verkoop alles wat je hebt en geef het geld aan de armen. Dan zul je een schat in de hemel hebben. En kom dan en volg mij’. En dat doe je dan, letterlijk, en je wordt de bekendste kluizenaar van de wereld.

Zou het echt zo eenvoudig gegaan zijn? We weten het niet precies. Van het leven van Antonius bestaat alleen een zogenaamde hagiografie, een beschrijving waarin hij wordt voorgesteld als een volmaakte heilige, zonder tekortkomingen of gebreken. We leren Antonius dus niet echt kennen zoals hij was als mens, met de fouten en gebreken die elk mens nu eenmaal heeft. Was zijn kluizenarschap inderdaad een keuze uit een diep verlangen naar Christus? Of was het misschien ook een manier om zijn verdriet te verwerken? Of was hij eigenlijk iemand die toch liever alleen was, sociaal onangepast, of zelfs een beetje een zonderling? In elk geval was zijn keus wel drastisch: hij trok zich terug als kluizenaar in de woestijn en sloot zich - om te beginnen - twintig jaar lang af van elk contact met andere mensen. Dat is voor onze begrippen nauwelijks te bevatten.

Deze Antonius werd in het jaar 251 in Egypte geboren, in een welgestelde familie. Toen zijn ouders overleden, regelde hij onderdak en verzorging voor zijn zusje, gaf de rest van zijn bezit weg en trok de woestijn in. Dat was in die tijd niet helemaal ongewoon: er waren in die buurt wel meer kluizenaars die de woestijn waren ingetrokken om zich af te zonderen voor een leven van bidden en vasten. Later werden deze mensen de woestijnvaders genoemd.

Antonius sloot zich op in een verlaten grafkamer, en later in een oud fort, en regelde dat vrienden het weinige dat hij nodig had aan voedsel en water buiten zijn kluis voor hem neerzetten. Zelf bleef hij

binnen, bijna volledig afgesloten van andere mensen. Daar streed hij in die twintig jaar van volkomen eenzaamheid een schijnbaar eindeloze strijd met zichzelf en met de demonen, die hem aanvielen en probeerden te verleiden. En behalve dat waren er ook de barre omstandigheden van de woestijn: hitte en felle zon overdag, kou en duisternis 's nachts. En dan nog de ontberingen die hij zichzelf oplegde in een ascetisch bestaan: geen eigendommen, geen enkel comfort, alleen wat brood en water, en zelfs dat vaak niet.

Je kan je afvragen wat voor nut het heeft voor een mens om zichzelf zo op te sluiten. Is dat echt iets wat God van zijn kinderen vraagt? Kan een mens ook op die manier Jezus volgen?

Er zijn mensen die zeggen dat kluizenaars de wereld ontvluchten, terwijl christenen juist de opdracht hebben om het evangelie te brengen aan een wereld die dreigt verloren te gaan. Maar aan de andere kant kan je ook stellen dat een kluizenaar niet wegloopt voor de moeiten en de verleidingen van de wereld, maar dat hij juist in zijn eigen innerlijk de strijd aangaat met de wereld en zijn verleidingen. Een bekende kluizenaar zei het zo: 'een kluizenaar is van allen gescheiden, en met allen verenigd'. Daarmee bedoelde hij dat de kluizenaar in zijn eenzaamheid juist steeds meer begrip en solidariteit ontwikkelt voor de mensen, en dit in zijn gebeden tot uiting brengt. Ongeveer op de manier waarop iemand een paar stappen achteruit doet om iets beter te kunnen bekijken.

Uit de verhalen over Antonius blijkt dat hij de mensen echt wel iets te vertellen had in de perioden dat hij weer onder de mensen was. Hij kon ze uit eigen ervaring onderwijzen over verleiding en weerstand, over de strijd tegen de zonde, over de liefde en de heerschappij van Christus, en de kracht van het gebed.

Na twintig jaar kwam Antonius uit zijn kluis te voorschijn. Gezond en wel, zowel lichamelijk als geestelijk. Hij sprak met mensen, bemoedigde hen, bad met de zieken en preekte. Vanaf die tijd kwamen er meer jonge mensen die als kluizenaar bij hem in de buurt gingen wonen en er ontstond een soort stad van monniken, die al

hun aardse bezittingen achter zich hadden gelaten en zich in een leven van gebed en vasten toewijdden aan God. Antonius zette zijn eigen ascese voort, maar was daarnaast ook leider en leraar van de andere monniken.

In het jaar 311 werd de kerk geteisterd door een van de laatste christenvervolgingen in de Romeinse tijd. Antonius trok naar de stad om zijn verdrukte medegelovigen bij te staan in de gevangenis en bij de rechtbank. Het leek wel alsof hij zelf ook hun lot wilde delen, om te sterven als martelaar voor Christus. Maar dat gebeurde niet, en volgens zijn biograaf maakte Antonius een terneergeslagen indruk toen dat aan hem voorbijging. Uiteindelijk trok hij zich weer terug in de woestijn, bij zijn medebroeders.

Na een aantal jaren zijn eigen ascetische bestaan te hebben gecombineerd met het onderwijs aan zijn leerlingen, koos hij er tenslotte voor om nog verder de stilte in te gaan. Was het hem toch nog te druk, met al die monniken en bezoekers om zich heen? Of probeerde hij te ontkomen aan de last van de beroemdheid en het gevaar van hoogmoed? In elk geval trok hij zich nog verder terug, dieper de woestijn en de bergen in. Maar ook daar bleven de mensen hem opzoeken en hij deelde met hen wat hij zelf had geleerd. Zijn boodschap was eenvoudig: ‘vertrouw op de Heer, heb hem lief, en onthoud je van onreine gedachten en lichamelijke genietingen. Pas op voor lege roem, bid onafgebroken, en leer de lessen uit de Schrift uit je hoofd’.

Hij overleed uiteindelijk in het jaar 356, op de ongewoon hoge leeftijd van 105 jaar. De jarenlange ascese en ontberingen waren in elk geval niet ten koste van zijn gezondheid gegaan. Hij liet zich begraven op een onbekende plaats, omdat hij niet wilde dat zijn graf een bedevaartplaats zou worden.

Het is wel wonderlijk dat deze man, die zichzelf langdurig verborg voor de mensen en telkens weer koos voor de eenzaamheid, juist één van de meest bekende gelovigen van alle tijden is geworden.

Zijn geestelijke strijd en de aanvechtingen die hij onderging, werden een inspiratiebron voor kunstenaars in alle eeuwen, die hem in al die verzoeken uitbeeldden, om zo gelovigen te inspireren in hun strijd tegen de zonde.

Antonius was misschien niet de eerste, maar wel de meest bekende kluizenaar van alle tijden. En tot op de dag van vandaag zijn er mensen die zijn voorbeeld volgen en zich op eenzame plaatsen terugtrekken in een leven van onthouding en gebed. Sommigen doen dat in de bergen of in woestijnen, maar anderen in een eenvoudige cel in een afgelegen hoek van een klooster in een stad. En allemaal getuigen ze, net als Antonius, van de hevige gevechten die ze leveren met de duivel en met het eigen ik.

Door de tijden heen is Antonius zo voor de kerk een aansprekend voorbeeld geweest van pure toewijding aan Christus en van de strijd tegen alles wat een mens van die toewijding kan afhouden.

Uit een preek over strijd tegen zonde

De apostel Paulus zegt: 'De zon mag over uw boosheid niet ondergaan'. En dit staat in het algemeen voor elk gebod: niet alleen over onze boosheid, maar ook over onze andere zonden mag de zon niet ondergaan. Want het is goed en noodzakelijk dat de zon ons niet veroordeelt voor iets slechts van overdag, en evenzo dat de maan dat niet doet voor een zonde 's nachts, al was het maar een gedachte. Om dit blijvend voor ogen te houden, is het goed om naar de apostel te luisteren en ons aan zijn woorden te houden. Want hij zegt: 'Onderzoek en toets uzelf'.

Iedereen moet zich dus dagelijks rekenschap geven van zijn daden van overdag en 's nachts. Heb je een zonde begaan, dan moet je daarmee ophouden, en in het andere geval mag je je er niet op laten voorstaan. Je moet dan in het goede volharden, zonder nalatig te worden, zonder je naaste te veroordelen, zonder jezelf te rechtvaardigen, tot aan de komst van de Heer, die, zoals de gelukzalige apostel zegt, het verborgene zal doorzoeken. Want vaak zijn we ons niet bewust van wat we doen. Maar terwijl wij onwetend blijven, ontgaat de Heer niets! Laten we het oordeel dus aan hem overlaten en met elkaar meevoelen, elkaars lasten dragen, elkaar onderzoeken en ervoor zorgen onze tekorten aan te vullen.

Het helpt ook tegen het zondigen als we het volgende in acht nemen. Ieder van ons moet zijn daden en zielenroerselen waarnemen en opschrijven, alsof we elkaar erover gaan vertellen. Reken dan maar dat we uit pure schaamte, dat onze zonde bekend zou worden, ermee stoppen en zelfs geen slechte gedachte meer hebben. Want wie wil er gezien worden als hij zondigt? En wie wil er na de zonde niet liever liegen om maar onopgemerkt te blijven?

Zoals we dus geen ontucht bedrijven zolang we elkaar zien, zo werkt dit ook: wanneer we onze gedachten opschrijven alsof we elkaar erover gaan vertellen, zullen we ons met kracht onthouden van onreine gedachten, uit schaamte dat ze bekend zouden worden.

De letters moeten voor ons dan gelden als de ogen van mede-asceten, zodat we evenzeer blozen bij het schrijven als wanneer we werden gezien, en helemaal niets slechts meer denken.

Wanneer we onszelf op deze manier vormen, zullen we in staat zijn het lichaam te beteugelen, de Heer te behagen en de listen van de vijand te boven te komen.

Uit een preek over strijd met demonen

Hoe vaak hebben ze (de demonen) me niet zalig gesproken, waarna ik ze vervloekte in de naam van de Heer! Hoe vaak hebben ze me niet hoog water voorspeld, waarop ik hun zei: 'Wat kan jullie dat schelen!' Dan kwamen ze met dreigementen en omsingelden me als soldaten die tot de tanden zijn bewapend. Of ze zetten mijn huis vol paarden, wilde dieren en slangen, waarna ik de psalm zong: 'Sommingen gaan prat op hun wagens, anderen op hun paarden, maar wij op de naam van de Heer onze God'. En via mijn gebeden werden ze verdreven door de Heer.

Op een keer kwamen ze in het donker en wekten de illusie dat ze licht bij zich hadden. 'Antonius,' zeiden ze, 'we komen je bijlichten.' Maar ik kneep mijn ogen dicht en bad, en meteen doofde het licht van de bozen.

Een paar maanden later kwamen ze opnieuw. Nu leken ze psalmen te zingen en plaatsens uit de Schrift te citeren, maar ik hield mij doof en luisterde niet.

Een andere keer brachten ze mijn kluis aan het trillen, maar ik bad dat ik van binnen onwankelbaar zou blijven. Daarna kwamen ze opnieuw met lawaai, gefluit en gedans. Maar toen ik bleef bidden en liggend op mijn eentje psalmen bleef zingen, begonnen ze dadelijk met klagen en zeuren, alsof ze uitgeput waren. Maar ik prees de Heer, die hun brutaliteit en razernij had neergeslagen en aan de kaak had gesteld. De bedrieger kwam ook eens in de gedaante van een monnik, in een tijd dat ik aan het vasten was. Hij wekte de illusie dat hij broden bij zich had en gaf me raad. 'Hier, eet,' zei hij. 'Hou toch op met al die moeite. Je bent toch ook maar een mens, je wordt nog ziek!' Maar ik had door waar hij op uit was, kwam overeind en begon te bidden. Dat verdroeg hij niet: hij begaf het en verdween door de deur als rook naar buiten.

Uit een preek over ascese

De Schrift is voldoende om uit te leren, maar het is ook goed dat wij elkaar bemoedigen in het geloof en door middel van woorden sterken. Dus als jullie, mijn zoons, iets weten, kom dan bij je vader en vertel het me. En ik zal op mijn beurt, als jullie meerdere in leeftijd, alles wat ik weet en heb ervaren met jullie delen.

Laat dit bovenal ons gezamenlijk streven zijn: niet verslappen na het begin, niet moedeloos worden van alle inspanningen, niet zeggen: 'We zijn al zo lang bezig met ascese'. Nee, we moeten juist elke dag doen of we net beginnen, en onze bezieling versterken. Heel het leven van een mens is uiterst kort, gemeten aan de eeuwen die nog komen: de totale tijd die we hebben is niets vergeleken bij het eeuwig leven.

Alle dingen in de wereld hebben hun eigen prijs en de koopsom stemt overeen met de waarde. Maar de belofte van het eeuwig leven is heel goedkoop. Want er staat geschreven: 'De dagen van ons leven belopen voor ons zeventig jaar, als we sterk zijn tachtig; en het merendeel ervan is zorgen en gezwoeg'. Wanneer we dus die tachtig of misschien honderd jaar ascetisch blijven leven, zullen wij niet evenzo honderd jaar koning zijn, maar voor die honderd jaar zullen wij koning zijn tot in de eeuwen der eeuwen! Op aarde leveren we strijd, maar ons erfdeel krijgen we niet op aarde: dat is ons voor de hemel toegezegd. Zodra we dit vergankelijk lichaam hebben afgelegd, krijgen we het in onvergankelijke vorm terug.

Dus, mijn zoons, we moeten de moed niet laten zakken en niet denken dat we het al lang uithouden of iets geweldigs verrichten. 'Want het lijden van de tegenwoordige tijd weegt niet op tegen de heerlijkheid die over ons geopenbaard zal worden.' En wanneer we naar de wereld kijken, moeten we niet denken dat het geweldige dingen zijn waarvan we afstand hebben gedaan. Want de aarde zelf is in haar geheel maar iets nietigs vergeleken met het totaal van de hemel. Al waren we dus meester van de hele aarde en hadden we van heel de aarde afstand gedaan, dan was dat nog van generlei betekenis, vergeleken met het koninkrijk der hemelen. Zoals je een bronzen munt graag opoffert voor

honderd gouden munten winst, zo vergaat het wie de meester van heel de aarde is en afstand van haar doet: hij geeft een kleinigheid op en krijgt het honderdvoudig terug.

Als zelfs de aarde als geheel geen vergelijk is met de hemelen, dan is er helemaal geen reden tot trots of somberheid wanneer je een paar stukken bouwland opgeeft, of zelfs een huis en aardig wat geld: want wat je verlaat is niets. Daarbij moeten we trouwens het volgende bedenken. Als we die dingen niet opgeven uit deugdzaamheid, dan moeten we ze later toch achterlaten bij onze dood, en dan veelal aan opvolgers die we niet willen, zoals Prediker opmerkt. Dus waarom zouden we ze dan niet nu al achterlaten uit deugdzaamheid, om zo het koninkrijk te erven? Daarom moet geen van ons naar bezit verlangen. Want wat hebben we aan bezit dat we niet eens mee kunnen nemen? Waarom streven we niet liever naar het bezit dat we wél mee kunnen nemen: wijsheid, kuisheid, rechtvaardigheid, moed, inzicht, liefde, genegenheid voor de armen, geloof in Christus, onverstoornis en gastvrijheid?

Wanneer we die eigenschappen bezitten, zullen we merken dat ze ons vooruit gaan en een ontvangst bereiden in het land van de zachtmoedigen.

2. Augustinus

Het noorden van Afrika is een gebied van bergen en woestijnen. De mensen die daar wonen, leven al eeuwenlang volledig onder invloed van de islam, en een christelijke kerk is er nauwelijks te vinden. Die reeks van islamitische landen aan de noordkust van Afrika vormt in onze West-Europese beleving vooral een gebied waar heel veel migranten vandaan komen. Vanaf ongeveer 1960 trokken honderdduizenden Noord-Afrikanen naar Europese landen, op zoek naar wat meer welvaart voor zichzelf en hun gezinnen. Wat begon als ‘gastarbeid’ bleek gaandeweg een immigratiegolf, met de omvang van een volksverhuizing. En in de huidige tijd speelt overal in West-Europa dezelfde problematiek voor deze volksverhuizers en hun nakomelingen: maatschappelijke achterstand, discriminatie, moeizame integratie, criminaliteit, en andere randverschijnselen. En als je nu bijvoorbeeld naar je Marokkaanse buurjongen kijkt, dan denk je niet gauw aan christelijke achtergronden. Toch was net zo’n Noord-Afrikaanse man een van de belangrijkste christelijke denkers uit de eerste eeuwen van de kerk.

Het Romeinse rijk was rond het jaar 350 in zijn nadagen. De bewoners van de landen rond de Middellandse Zee waren nog wel Romeinse onderdanen en Latijn was de meest gangbare taal. Maar overal was voelbaar dat het grote rijk zijn kracht begon te verliezen. Het was een tijd van volksverhuizingen, oorlogen en onzekerheid.

In die omstandigheden werd in 354 Augustinus geboren, in wat nu Algerije is, uit een multicultureel huwelijk. Zijn vader, Patricius, was van Romeinse afkomst, en zijn moeder, Monica, had een Berber achtergrond. Monica was een toegewijde christin, die Augustinus opvoedde met de kennis van het evangelie. Patricius had een heidense achtergrond, maar bekeerde zich vlak voor zijn dood, in ongeveer 372.

Vader en moeder wilden hun slimme zoon graag laten leren, maar konden het niet goed betalen. Uiteindelijk vonden ze een ver familielid die zijn opleiding wilde sponsoren. Augustinus ging in

Carthago studeren, en bleek een groot talent in de filosofie en de retorica (welsprekendheid). De jonge student nam intussen onge-reemd deel aan het bruisende leven in de grote havenstad. Rond zijn 17^e jaar was hij al ongehuwd vader.

Ondanks zijn losbandige levensstijl bleef Augustinus een zoeker naar waarheid. Hij voelde wel dat zijn verheven filosofische ideeën niet klopten met zijn dagelijkse praktijk. In de bijbel vond Augustinus echter in die tijd geen antwoorden op zijn vragen. Zo kwam het dat hij zich aansloot bij de manicheeën, een soort ‘schijnkerk’. Augustinus was slim genoeg om al in korte tijd door te hebben dat die ook geen oplossing boden. Maar hij wanhoopte inmiddels aan de mogelijkheid dat de waarheid ergens te vinden zou zijn.

Na zijn studie werd hij leraar in de retorica in Carthago. Zijn ster rees snel en hij vertrok naar Rome om daar verder carrière te maken. Binnen een paar maanden kreeg hij een belangrijke baan in Milaan, als professor in de retorica aan het keizerlijke hof. Zo’n functie bood een prachtige springplank voor een verdere carrière in de politiek. In die tijd was het christendom net de staatsgodsdienst geworden in het Romeinse rijk. Dat betekende dat het voor zijn carrière goed was om in de kerk gezien te worden, en zo kwam hij onder het gehoor van bisschop Ambrosius van Milaan en raakte geboeid door zijn preken. Later beschreef Augustinus dat hij in deze periode getrokken werd door God, terwijl hij zelf tegenstribbelde en worstelde. Vooral de vraag naar de oorsprong van het kwaad in deze wereld heeft hem lang beziggehouden, zonder dat hij eruit kwam. En daarbij voelde hij heel goed dat het kwaad ook aan hem zelf trok en hem verhinderde om zich echt over te geven aan God. Met name zijn relaties met vriendinnen zaten hem daarbij in de weg. Augustinus tekende deze strijd heel beeldend, toen hij zijn uiteinde-lijke bekering beschreef: terwijl hij worstelde met zijn gedachten en gevoelens, en eigenlijk wel wist dat hij voor God moest kiezen, kon hij toch de keus niet maken. Hij viel huilend van onmacht op de grond in zijn tuin, maar toen hoorde hij een kinderstem zingen ‘neem

en lees, neem en lees'. Hij stond op, nam een boek van Paulus op, dat op tafel lag, en las '... niet in brasserie en dronkenschap, niet in slaapkamers en oneerbaarheid, niet in twist en naijver, maar trek de Heer Jezus Christus aan, en vertroetel niet het vlees in begeerlijkheid'. Toen 'stroomde er een licht van zekerheid mijn hart binnen', schreef hij en ging alle twijfel op de loop.

Vanaf dat moment veranderde zijn leven ingrijpend. Hij gaf zijn baan op en ging terug naar Afrika om met een aantal vrienden en familieleden samen een leven van gebed en contemplatie te gaan leiden.

Voor deze gemeenschap schreef hij een leefregel, die tot op de dag van vandaag als Regel van Augustinus door allerlei religieuze gemeenschappen wordt gevolgd. Het is maar een kort geschrift, maar vol praktisch christendom. Neem dit concrete voorbeeld: 'Het wassen van uw kleren gebeurt naar het oordeel van de overste ofwel door uzelf, ofwel door wassers. Er mag zich in de ziel geen vuil ophopen door een overdreven verlangen naar schone kleren'.

Typerend voor deze Regel is dat Augustinus het religieuze leven ziet als een gemeenschap van vrienden, die samen naar God zoeken.

Maar dit beschouwelijke leven duurde niet lang. Toen hij een keer op zondag een kerkdienst in Hippo bijwoonde, eiste de gemeente dat men Augustinus tot priester benoemde. Hij verzette zich onder tranen, maar kwam er toch niet onderuit. Hij werd priester, en al snel bisschop, wat hij van 395 tot zijn dood in 430 bleef. Het was een zware pastorale en bestuurlijke taak, waar hij zich volledig voor inzette.

Hij was daar zo druk mee, dat hij de nachten gebruikte voor het schrijven van zijn boeken.

Augustinus was een man die altijd de eenheid van de kerk zocht. De kerk moest ruimte bieden voor iedereen en niet uiteenvallen in kleine groepjes met elk hun eigen visie. En als hij het had over kerk en geloof, dan sprak uit alles de liefde voor God en voor de naaste. Daarnaast benadrukte hij steeds de eenheid van woord en daad, van

overpeinzing en actie. Hij heeft daarmee ook grote betekenis gehad voor de ontwikkeling van het monnikenwezen.

Hij was een herder en een geleerde tegelijk. Zijn liefde voor God en voor de mensen kwam tot uiting in zijn doordachte en doorleefde boeken en zijn aansprekende preken. Een kenmerkend citaat: 'U maakt in ons de vreugde van uw lofprijzing wakker; want u hebt ons gemaakt voor uzelf, en ons hart is onrustig totdat het rust in u.'

Hij liet een groot aantal boeken na, honderden brieven en bijna zeshonderd preken. Voor Augustinus was een preek geen theologische verhandeling, maar een levendig en kritisch gesprek met zijn toehoorders over een bijbelgedeelte. De preken, waar hij in zijn tijd al beroemd om was, werden door luisteraars opgetekend, en verder verspreid.

In de afgelopen eeuwen zijn talloze gelovigen beïnvloed door zijn geschriften. Ook de 16^e eeuwse reformatie greep direct terug op het werk van Augustinus, in zijn denken over zonde en genade. Zijn boeken en preken worden ook nu nog steeds herdrukt en gelezen, en blijven een bron van inspiratie voor christenen over de hele wereld.

Uit de leefregel

Maak in het geheel geen ruzie of beëindig ruzies zo snel mogelijk. Anders groeit de woede nog uit tot haat en maakt ze de splinter tot een balk en de ziel tot moordenaar.

Want zo staat het er: 'Wie zijn broeder haat is een moordenaar.'

Wie een ander met beledigingen, lelijke woorden of zelfs beschuldigingen heeft gekwetst, moet ervoor zorgen zo snel mogelijk weer goed te maken wat hij heeft gedaan. En degene die is gekwetst, vergeeft hem dan zonder mitsen en maren. Was de kwetsing over en weer, dan vergeven ze elkaar over en weer hun schuld. Dit is vooral met het oog op uw gebed: hoe vaker u het bidt, des te zuiverder moet het zijn.

Liever trouwens een driftkop die snel om vergeving vraagt zodra hij beseft dat hij een ander onrecht heeft gedaan, dan een binnenvetter die zich er maar moeilijk toe kan zetten vergiffenis te vragen. Maar als iemand nooit om vergiffenis wil vragen of dit niet van harte doet, is het zinloos dat hij in het klooster zit, ook al wordt hij er niet uitgezet.

Spreek daarom geen harde woorden. En zijn ze u eenmaal over de lippen gekomen, deins er dan niet voor terug diezelfde lippen te gebruiken voor het genezende woord: ze brachten ook de wonde toe.

Uit 'De Belijdenissen'

Veel te laat heb ik u lief gekregen, o schoonheid zo oud en toch zo nieuw; veel te laat heb ik u lief gekregen. Binnen in mij was u, en ik was buiten, en daar zocht ik u. Lelijk als ik was, stortte ik mij op de mooie dingen die u gemaakt hebt. U was bij mij, maar ik was niet bij u. Die dingen hielden mij ver van u verwijderd; toch zouden ze niet bestaan als ze niet in u bestonden. Toen hebt u geroepen, en geschreeuwd, en mijn doofheid doorbroken. Geschitterd en gestraald hebt u, en mijn blindheid verjaagd. Een heerlijke geur hebt u verspreid; en diep ademde ik die in, en nu snak ik naar u. Ik heb u geproefd en sindsdien dorst en honger ik naar u. U hebt mijn hart geraakt en het is ontvlamd in verlangen naar uw vrede.